

## **ALTERNATIVNI CEDAW IZVJEŠTAJ:**

### **IZVJEŠTAJ ORGANIZACIJA CIVILNOG DRUŠTVA O PRIMJENI ZAKLJUČNIH ZAPAŽANJA I PREPORUKA CEDAW KOMITETA ZA BOSNU I HERCEGOVINU**

**2013 - 2017.**

## **Žene u postkonfliktnim situacijama**

Pripremila: Gordana Vidović

### **Zaključni komentar Komiteta broj 9:**

*Prepoznajući napore ko i na nivou entiteta, djela seksualnog nasilja kao ratnog zločina i zločina protiv čovječnosti, naročito elemenata djela silovanja, koja nije u skladu sa međunarodnim standardima, velikog broja slučajeva na nivou okružnih / kantonalnih sudova, u kojima se i dalje silovanje procesuira kao obično krivično djelo, ne uzimajući u obzir dimenzije oružanog sukoba te paralelne primjene različitih krivičnih zakona što dovodi do nedosljedne sudske prakse i blagih kaznenih praksi; (c) dugog čekanja na usvajanje mjera usmjerenih na potrebe velikog broja žena žrtava sukoba; (d) pomanjkanja odgovarajućeg obeštećenja za žrtve na suđenjima za ratne zločine, gdje se žrtve upućuju na pokretanje odvojenih parničnih postupaka iako se ovakve tužbe mogu podnijeti i o njima donijeti rješenja tokom krivičnog postupka; (e) nedovoljnih mjera zaštite svjedoka u slučajevima koji se procesuiraju u okružnim i kantonalnim sudovima, gdje nije primjenjiv Zakon o programu zaštite svjedoka; (f) neadekvatnog i neravnopravnog pristupa žena mjerama odštete, podrške i rehabilitacije za nasilje pretrpljeno tokom rata, uključujući prisilne nestanke, kao što je stalna psihološka i medicinska podrška, kao i novčanim i socijalnim davanjima, koja su različito regulisana u entitetima; i (g) pomanjkanja mjera za otklanjanje sistematske stigmatizacije s kojom se suočavaju žene žrtve ratnog seksualnog nasilja, što sputava njihov pristup pravdi i ponovnoj integraciji u društvo.*

### **Zaključna preporuka broj 10:**

*Komitet preporučuje da zemlja članica: (a) ubrza provođenje državne Strategije za procesuiranje ratnih zločina i poveća broj sudske prakse za ratne zločine izdvajanjem više finansijskih sredstava i kapaciteta za istrage kako bi se smanjio veliki broj nagomilanih slučajeva; (b) Izmjeni sve relevantne krivične zakone uključivanjem definicije seksualnog nasilja tokom rata u skladu sa međunarodnim standardima, uključujući posebnu definiciju silovanja kao ratnog zločina i zločina protiv čovječnosti, kako bi se adekvatno izrazila ozbiljnost počinjenih zločina i pojačali napor za usklađivanje sudske prakse i kaznenih praksi na sudovima u zemlji članici, uspostavljanjem djelotvornih mehanizama saradnje između tužilaštava i sudova nadležnih za ratne zločine na svim nivoima u zemlji članici; (c) Ubrza usvajanje nacrta zakona i programa, koji su na čekanju, planirani da osigura djelotvoran pristup pravdi za sve žene žrtve seksualnog nasilja tokom rata, uključujući odgovarajuća obeštećenja, kao što su nacrt nZakona o pravima žrtava torture i civilnim žrtvama rata, Program za žrtve seksualnog nasilja u sukobu i torture (2013-2016) i nacrt Strategije tranzicijske pravde, čiji je cilj unapređenje pristupa pravdi; (d) Osigura djelotvorno provođenje novog Zakona o programu zaštite svjedoka i uspostavi održive i operativne mjere zaštite svjedoka na nivou okružnih i kantonalnih sudova; i (e) Razvije sveobuhvatan pristup unapređenju statusa i položaja svih žena žrtava rata, uključujući suzbijanje stigme pripisane seksualnom nasilju, proširi obezbjeđenje mjera i davanja za odštete, podršku i rehabilitaciju i osigura ravnopravan pristup ovim uslugama za sve žene žrtve nasilja bez obzira na prebivalište.*

## UVOD

U zaključnim razmatranjima kombinovanog četvrtog i petog periodičnog izvještaja UN-ov Komitet za eliminaciju diskriminacije žena pohvalio je napore države Bosne i Hercegovine da unaprijedi položaj žena u postkonfliktnim situacijama. Istovremeno je iskazao svoju duboku zabrinutost zbog velikih kašnjenja u usvajanju mjera za rješavanje potreba velikog broja žena žrtva konflikata te zbog toga što žene nemaju adekvatan i ravnopravan pristup naknadama, podršci i rehabilitacijskim mjerama, kao ni finansijskoj i socijalnoj pomoći, koje su različito regulisane u entitetima pa je od države članice zahtjevao da dostavi izvještaj o napretku.

Na osnovu zahtjeva CEDAW komiteta, Parlamentarna skupština BiH usvojila je „**Informaciju Bosne i Hercegovine za UN CEDAW**”<sup>1</sup> o preduzetim mjerama iz koje je vidljivo da je BiH, uprkos napretku ostvarenom u kreiranju pravnog okvira, ipak propustila da se fokusira na konkretne probleme s kojima se žene suočavaju, kao i na poboljšanje njihovih ravnopravnih ekonomskih, političkih i društvenih mogućnosti.

Analizom spomenute „Informacije Bosne i Hercegovine za UN CEDAW“ ustanovljeno je da nisu uspostavljeni efikasniji sistemi monitoringa i evaluacije, što je jedna od preporuka nezavisne procjene o provedbi Akcionog plana za provedbu UN Rezolucije br. 1325 (2010-2013).<sup>2</sup>

U posljedne četiri godine pokrenut je određeni broj zakonodavnih inicijativa s ciljem da se pravni okvir BiH uskladi sa međunarodnim standardima i da se konačno žrtvama obezbijedi pravo na pravdu i odštetu. Zakon o programu zaštite svjedoka u BiH usvojen je 29. aprila 2014. godine. Ovaj zakon odnosi se samo na svjedoček/inje koji svjedoče pred Sudom BiH, ali ne i na one svjedoke pred okružnim sudovima u RS, kantonalnim sudovima u Federaciji BiH (u daljem tekstu: FBiH) i sudovima u BD BiH. Zbog nedostatka političke volje nisu usvojene zakonodavne inicijative kao što su Državna strategija za tranzicijsku pravdu; Program za poboljšanje statusa preživjelih radnog seksualnog nasilja i Zakon o pravima žrtava torture,<sup>3</sup> koji je Vijeće ministara BiH razmatralo 2016. godine u formi nacrta.<sup>4</sup>

Psihološka podrška svjedocima i žrtvama prije, za vrijeme i nakon suđenja za ratne zločine i dalje je nedovoljna i uglavnom zavisi od podrške koja dolazi iz civilnog društva i od stranih donatora, dok institucionalna podrška još uvijek izostaje. Održivost odjela za pružanje podrške svjedocima tokom suđenja za ratne zločine uspostavljenih u različitim gradovima uz podršku Programa Evropske unije i UNDP-a dovodi se u pitanje ukoliko vlasti BiH ne obezbijede adekvatne finansijske i ljudske resurse kako bi se osigurale buduće aktivnosti.

<sup>1</sup> [http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2015/08/150626\\_prilog\\_pisana\\_informacija\\_cedaw.pdf](http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2015/08/150626_prilog_pisana_informacija_cedaw.pdf)

<sup>2</sup> Nezavisnu procjenu implementacije Akcionog plana za provedbu UNSCR 1325 provedeno je 2013. godine Institut za inkluzivnu sigurnost iz Washingtona u kojoj je, između ostalog, navedeno: „Skoro svi indikatori su kvantitativne prirode, što onemogućava praćenje napretka u ostvarivanju strateških i srednjoročnih ciljeva te kvalitativnih institucionalnih i uopšte društvenih promjena u postizanju jednakopravnosti spolova u oblastima odbrane i sigurnosti“. Vidjeti: [http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/07/AP1325\\_bhs.pdf](http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/07/AP1325_bhs.pdf)

<sup>3</sup> Ovaj zakon je važan za sistemsko uređenje ove oblasti i omogućavanje jednakog pristupa pravima i pravu na obeštećenje svih žrtava torture i drugih oblika nehumanog i ponižavajućeg postupanja.

<sup>4</sup><http://www.avaz.ba/clanak/243540/predvidena-izrada-zakona-o-pravima-zrtava-torture-u-bih?url=clanak/243540/predvidena-izrada-zakona-o-pravima-zrtava-torture-u-bih>

Žrtve rata su obeshrabrene jer su mnogima odbijene tužbe za naknadu nematerijalne štete za prisilno vrijeme provedeno u logorima s obrazloženjem da se radi o absolutnoj zastari.<sup>5</sup> Sudovi u RS uz rješenje o odbijanju tužbenog zahtjeva dostavljaju i rješenje o plaćanju sudskih taksi s kamatama koje se kreću od 1000 do 5000 eura. U drugom bosanskohercehovačkom entitetu, FBiH, troškovi suda i pravobranioca se ne plaćaju.

U junu 2015. godine donesena je prva presuda kojom je žrtva ratnog seksualnog nasilja kroz krivični postupak ostvarila pravo na naknadu za pretrpljenu štetu.<sup>6</sup> Stoga je ova presuda ohrabrujuća za sve žrtve i otvara nove mogućnosti za izmjene prakse sudova i tužilaštava, koji su do sada žrtve upućivali da svoja prava na kompenzaciju ostvaruju kroz parnični postupak.

Zakonodavstvo Republike Srpske (u daljem tekstu: RS) ne priznaje žrtve silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja kao posebnu kategoriju žrtava. Postojeći zakon o socijalnim primanjima u RS definiše stroge vremenske rokove koji su već istekli (rok za podnošenje zahtjeva istekao je krajem 2007. godine), i tako onemogućava velikoj grupi potencijalnih aplikanata da traže ostvarivanje svojih prava.<sup>7</sup> Osim toga, trenutne procedure prema kojima žrtve mogu podnijeti zahtjev za status civilne žrtve rata nisu u potpunosti transparentne i senzibilizirane na psihološke potrebe žrtava. Psihološko oštećenje nije priznato kao valjan osnov za dobijanje primanja i ova se situacija treba promijeniti.

Uprkos preporuci CEDAW-a u vezi odgovarajućeg finansiranja i odgovarajućeg broja zaposlenih u tužilaštвima i sudovima tužilaštva i sudovi još uvijek imaju neodgovarajući broj zaposlenih. Ovo pitanje treba hitno riješiti kako bi se osiguralo pravovremeno i efikasno procesuiranje preostalih predmeta.

Aktivna uključenost organizacija civilnog društva i medija posebno je značajna kako bi se ubrzali procesi potrage za istinom, pravdom, reparacijama i garancijama neponavljanja. Nadalje, neophodno je razviti efikasne mehanizme kojima će se pratiti provođenje zakona, savladavanje strukturalnih barijera jednakosti žena odnosno upravljačkih i nadzornih pozicija. U tom kontekstu, situacija u RS znatno je lošija nego u ostatku zemlje.

## Preporuke

- Osigurati kreiranje jedinstvenog zakonskog okvira i protokola na državnom nivou za sve žrtve i svjedočke, čime bi se eliminisala diskriminacija u pristupu i pravima socijalnih naknada u zavisnosti od entiteta.
- Ubrzati usvajanje nacrta zakona i programa koji su na čekanju, planiranih da osiguraju djelotvoran pristup pravdi za sve žene žrtve seksualnog nasilja tokom rata, uključujući

<sup>5</sup> <http://www.glassrpske.com/drustvo/vijesti/Odbijena-prva-tuzba-za-nadoknadu-ratne-stete/lat/168521.html>

<sup>6</sup> <http://www.nap.ba/new/vijest.php?id=13381>

<sup>7</sup> Na osnovu dobivenih rezultata mobilnih timova koji pružaju besplatnu pravnu pomoć žrtvama seksualnog nasilja u ratu, koji realizuje UG Budućnost u opština Šamac, Modriča, Vukosavlje, Brod, Dobojski i Derventa, a uz podršku UNDP-a, zaključeno je da postoji potreba za ovom vrstom pomoći jer žrtve još uvijek nisu ostvarile svoja osnovna prava, obeshrabrene su jer su istekli rokovi za podnošenje zahtjeva za sticanje statusa, nemaju adekvatnu zdravstvenu zaštitu i liječenje, žive u ekstremnom siromaštvu i sl.

odgovarajuća obeštećenja, kao što su nacrt Zakona o pravima žrtava torture i civilnim žrtvama rata, Program za žrtve seksualnog nasilja u sukobu i torture i nacrt Strategije tranzicijske pravde, čiji je cilj unapređenje pristupa pravdi.<sup>8</sup>

- Osigurati djelotvorno provođenje novog Zakona o programu zaštite svjedoka i uspostaviti održive operativne mjere zaštite svjedoka na nivou okružnih i kantonalnih sudova.
- Obezbijediti finansijska sredstva za realizaciju zakona i programa namijenjenih žrtvama i svjedocima nasilja tokom rata.
- Uskladiti zakone o civilnim žrtvama rata u cijeloj zemlji tako što će se izmjenama i dopunama zakona u RS uvesti posebna kategorija za osobe koje su pretrpjeli silovanje ili druge oblike seksualnog nasilja tokom rata, bez propisivanja bilo kakvih vremenskih ograničenja za njegovu primjenu te izjednačiti status prava preživjelih seksualnog nasilja u ratu na teritoriju cijele BiH.
- BiH mora ukloniti postojeće barijere i razviti efikasniji sistem zaštite žrtava/svjedoka koji podrazumijeva sveobuhvatnu pravnu, psiho-socijalnu podršku prije, za vrijeme i poslije suđenja. BiH mora obezbijediti efikasnu restituciju i rehabilitaciju, posebno u smislu adekvatnog stambenog zbrinjavanja žrtava silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja, prioritete u zapošljavanju i pristupu obrazovanju za njihovu djecu, kao i pravo na besplatnu pravnu, medicinsku i psiho-socijalnu pomoć.
- Ujednačiti pristup u senzibiliziranju i edukaciji profesionalaca i ujednačiti standarde njihove prakse, kako bi žrtve, između ostalog, svoja prava na naknadu štete mogle ostvariti tokom krivičnog postupka.
- Država mora podržavati organizacije civilnog društva kao kariku između svjedoka/žrtve i institucija u procesu psiho-socijalne podrške i besplatne pravne pomoći, te osigurati sredstva za rad ovih organizacija vodeći računa da one i dalje pružaju kvalitetan tretman.
- Ohrabriti lokalne zajednice da kroz multidisciplinarni i integrисани pristup razviju vlastite modele sveobuhvatne zaštite i podrške žrtvama i svjedocima silovanja i drugih oblika seksualnog nasilja tokom rata, promovišući dobre prakse i razmjenu pozitivnih iskustava.

---

<sup>8</sup> Proces utvrđivanje činjenica, iako je od ključnog značaja za utvrđivanje istine, ne može zamijeniti pristup pravdi i naknadi za žrtve teških kršenja ljudskih prava, i njihovim porodicama moraju biti zagarantovana ta prava nezavisno od usvajanja spomenute strategije.